

Опорний конспект лекцій з дисципліни
«ТЕОРІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ПРАВА»

Освітня програма, рівень вищої освіти:	«Право» третього рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право Кваліфікація: доктор філософії з права
Статус дисципліни:	Вибіркова дисципліна № 2

Змістові модулі 1-5

Змістовий модуль 1

Лекція 1

Теоретико-правові засади адміністративно-деліктного права

План

1. Поняття адміністративно-деліктного права та його місце у системі адміністративного права.
2. Особливості предмета правового регулювання адміністративно-деліктного права.
3. Поняття та зміст функції адміністративно-деліктного права.

Короткий зміст

Варто зазначити, що термін «адміністративно-деліктне право» вже досить впевнено зайняв своє місце в адміністративно-правовій літературі, хоча ще порівняно недавно його використання викликало гострі дискусії. Найбільше сприяли такому прогресу праці В. К. Колпакова, який переконливо обґрунтував основні теоретичні підходи до розуміння адміністративно-деліктного права як підгалузі адміністративного права, а відтак і до формування його теоретичних засад. Проте досі повноцінна теорія адміністративно-деліктного права, як не дивно, не сформована. В існуючих працях наукового та навчального характеру дотепер увага приділяється питанням адміністративної відповідальності, без достатнього обґрунтування співвідношення та відмінностей цих категорій. Наприклад, новітній підручник адміністративного права містить спеціальну книгу «Адміністративно-деліктне право», проте використанням цього терміну все й обмежилось, надалі мова

традиційно йде про адміністративну відповідальність. Відтак питання про визначення поняття адміністративно-деліктного права, його місця не тільки у системі адміністративного права, але й у правовій системі загалом, предмет, структуру (систему), джерела, суб'єктів залишається актуальним для науки адміністративного права. Зрозуміло, що у межах даного пошуку вирішити усі ці завдання неможливо, тому зупинимось на найбільш гострій проблемі – розумінні місця адміністративно-деліктного права у правовій системі та розвитку його нормативних джерел. Насамперед варто зазначити, що адміністративно-деліктне право становить сукупність правових норм, які визначають підстави адміністративної відповідальності, її зміст та процедури реалізації.

Ніяких передумов і, тим більше, підстав не існує для виділення у системі права України самостійної галузі права «адміністративно-деліктне право». По-перше, традиційні критерії диференціації права на галузі застаріли і не спрацьовують по відношенню до новоутворених сукупностей однорідних норм права (наприклад, медичне право); по-друге, відсутні критерії розмежування галузі права, підгалузі права і правового інституту (відомо тільки те, що галузь права складається з підгалузей права і правових інститутів, а підгалузь права – з правових інститутів); по-третє, предмет правового регулювання лежить в основі виділення всіх елементів системи права (галузей, підгалузей, правових інститутів), тому він не може бути єдиним критерієм диференціації права на галузі. Встановлено, що виділення підгалузей у системі права носить хаотичний характер і позбавлений єдиних критеріїв. Існує думка, що підгалузі права, у т. ч. і підгалузі адміністративного права, повинні виділятися за єдиними критеріями і таким чином, щоб вони охоплювали собою весь спектр суспільних відносин, які входять до предмету адміністративного права України. На таку роль сьогодні можуть претендувати три підгалузі адміністративного права – адміністративне матеріальне право, адміністративне процедурне право і адміністративне процесуальне право. Адміністративно-деліктне право не відповідає всім вище переліченим критеріям, а тому не може розглядатись як підгалузь адміністративного права України.

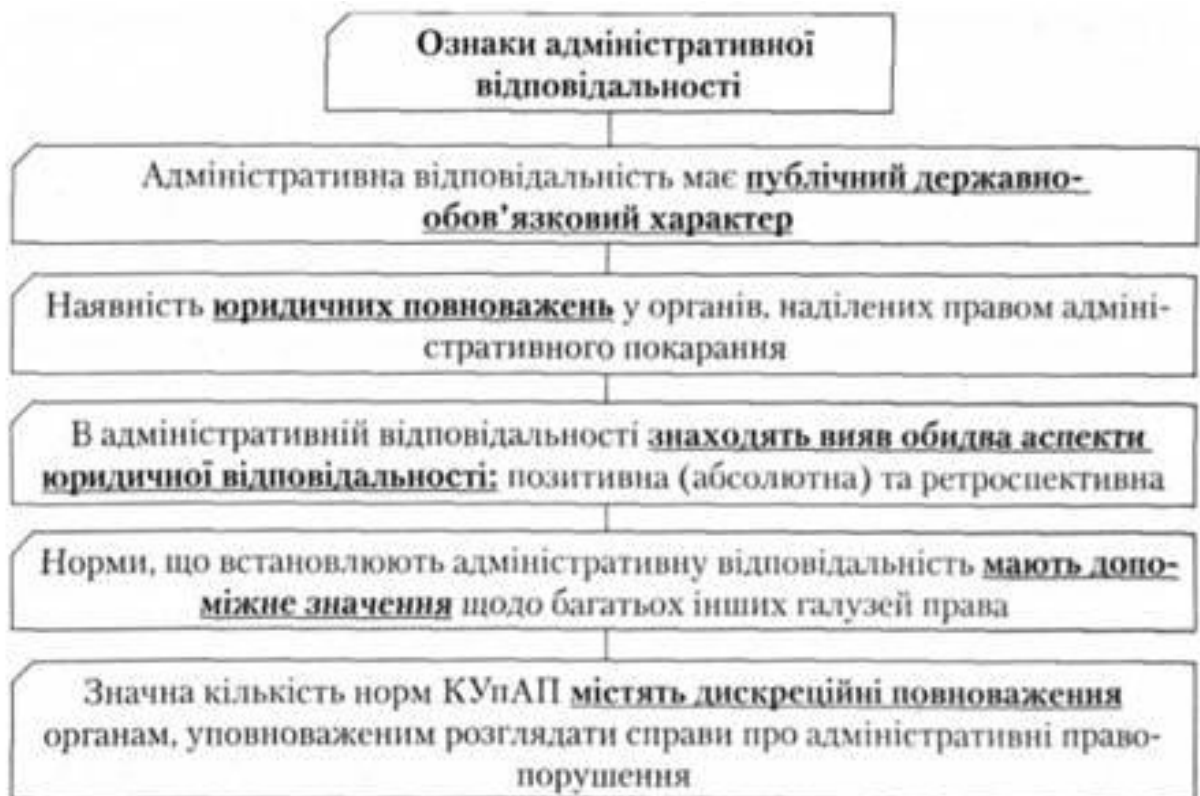
Традиційно інститут адміністративної відповідальності відносили Загальної частини адміністративного права, адже його норми регулювали адміністративно юрисдикційну діяльність у всіх сферах управління. Проте після переходу до виділення Загального та Особливого адміністративного права адміністративно-деліктне право переважно включають до останнього. Єдиним аргументом при цьому є те, що ніби кожне з названих системних утворень складається з відповідних структурних елементів: Загальне

адміністративне право – з правових інститутів; Особливе адміністративне право – підгалузей права. З цього приводу варто навести кілька заперечень.

По-перше, норми Особливого адміністративного права регулюють відносини публічного управління у різних сферах і галузях, тобто організаційну діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення різних прав і свобод громадян – особистих, економічних, соціально-культурних тощо. Тобто ці відносини можна назвати ще позитивними. Відносини ж, які регулюються нормами адміністративно-деліктного права, мають правозахисний характер, вони виникають у зв'язку із вчиненням протиправних діянь. Відтак поміщення його до Особливого адміністративного права порушує однорідність відносин, що регулюються його нормами.

По-друге, незрозуміло, на чому ґрунтується висновок, що Загальне адміністративне право складається виключно із правових інститутів і не може містити підгалузей? Жодних подібних обмежень у розумінні інститутів і підгалузей права немає.

По-третє, норми з адміністративною санкцією стосуються практично всіх підгалузей Особливого адміністративного права, тобто вони є загальними щодо цих підгалузей, оскільки визначають повноваження суб'єктів публічної адміністрації щодо реакції на протиправну поведінку у відповідних сферах і галузях.

Отже, адміністративно деліктне право цілком логічно визнати підгалуззю Загального адміністративного права.

Лекція 2

Гносеологія джерел адміністративно-деліктного права

План

1. Джерела адміністративно-деліктного права.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення - основне джерело адміністративно-деліктного права
3. Нормотворча, регулятивна та охоронна функції адміністративно-деліктного права.
4. Зміст і значення каральної функції адміністративно-деліктного права

Короткий зміст

Не менш важливою є проблема утворення належної системи джерел адміністративно-деліктного права, адже тим самим визначаються нормативні підстави адміністративної відповідальності. І головною проблемою тут є визначення цих підстав застарілим нормативним актом, Кодексом України про адміністративні правопорушення, який було прийнято ще за радянських часів і який гостро потребує заміни, на що ми неодноразово звертали увагу. Наразі наголосимо на необхідності більш чіткого конституційного визначення сутності юридичної відповідальності загалом та її видів. У п. 22 ст. 92 Конституції України йдеться про цивільно-правову відповідальність; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них, тобто навіть загальновідомі види відповідальності не названо.

Така невизначеність слугує підставою численних спорів, зокрема, чи є даний перелік видів юридичної відповідальності вичерпним? Чи можна визнати існування, наприклад, господарсько-правової, фінансово-правової, еколого-правової та інших її видів? У результаті чинне законодавство містить безліч різноманітних санкцій, які до згаданих у Конституції України видів відповідальності не мають відношення, – господарських, адміністративно-господарських, фінансових, просто «заходів впливу», при цьому чіткі і достатньо повні гарантії їх застосування практично відсутні. Аналіз же сутності згаданих заходів та підстав і порядку їх застосування дозволяє зробити висновок, що в усіх цих випадках мається на увазі саме адміністративна відповідальність.

Отже, напрошується висновок, що формування сучасної системи джерел адміністративно-деліктного права необхідно розпочинати з Конституції України, в якій насамперед має бути вичерпно визначено види

юридичної відповідальності та гарантії застосування всіх видів її заходів. Крім того, залишається гострою потреба у прийнятті нового Кодексу про адміністративні проступки, одним із основних завдань якого буде врегулювання адміністративної відповідальності юридичних осіб, що дозволить позбутись багатьох із згаданих «заходів впливу».

Змістовий модуль 2

Лекція 3

Теорія адміністративного делікту: поняття та ознаки

План

1. Науково-теоретичне та нормативне закріплення поняття адміністративного правопорушення.
2. Загальні ознаки адміністративного правопорушення: караність, протиправність, суспільна шкідливість.
3. Спеціальні ознаки адміністративного правопорушення: конструктивні ознаки та ознаки, які мають юридичне значення лише в окремих складах адміністративних проступків або ж при вирішенні питання про вид і міру покарання за вчинення адміністративного правопорушення

Короткий зміст

Поняття адміністративного правопорушення закріплено у ст. 9 КУпАП. Відповідно до цієї норми адміністративним правопорушенням (проступком) визначається протиправна винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність. Як видно з цього визначення, адміністративному правопорушенню властиві такі загальноправові ознаки:

- це дія чи бездіяльність, тобто діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей. Це акт вольової поведінки. Він вміщує в собі два аспекти поведінки: діяльність чи бездіяльність. Дія – це активне невиконання обов'язків, законних вимог, а також порушення заборони (наприклад, порушення правил полювання, невиконання водіями вимог поліцейського про зупинку транспортного засобу). Бездіяльність – це пасивне невиконання обов'язків (наприклад, невиконання правил пожежної безпеки, невжиття землекористувачами або землевласниками на закріплених

за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку). Часто одні й ті самі обов'язки можуть бути порушені як дією, так і бездіяльністю (наприклад, порушення правил охорони водних ресурсів). - антигромадська спрямованість (цю ознаку дехто ототожнює з суспільною небезпекою або суспільною шкідливістю).

- протиправність (подібне діяння завжди посягає на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом. Ці нормативно-правові акти можуть належати не тільки до адміністративного права, але й до інших галузей права. Принципово, що дотримання відповідних норм охороняється заходами адміністративної відповідальності. Це, крім адміністративного, можуть бути норми конституційного, фінансового, цивільного, трудового та інших галузей права. Так, при безбілетному проїзді не виконується угода перевезення, при ухиленні від оплати податку – норми фінансового, податкового права. Дія, яка не є протиправною, не може утворювати адміністративного правопорушення і тягти за собою адміністративну відповідальність.

- винуватість (у деяких вчених винність) визначає, що діяння скоєне умисно або з необережності. Наявність вини – обов'язкова ознака адміністративного правопорушення, відсутність вини виключає визнання дії адміністративним правопорушенням, у тому числі за його формальної протиправності. Наприклад, неосудний громадянин порушує правила, установлені для пішоходів.

- адміністративна караність (подібне протиправне, винне діяння буде визнане адміністративним проступком тільки тоді, коли за його вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність). Крім цього, адміністративним правопорушенням властивий ще цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади. Слід зауважити, що залежно від юридичних властивостей розрізняють ознаки як такі, що мають юридичне значення, і які такого значення не мають (наприклад, зріст, захоплення особи, яка вчинила дрібне хуліганство). У свою чергу юридично значущі ознаки можуть входити до юридичного складу правопорушення (так звані конструктивні ознаки), інші ж з них до складу не входять (наприклад, обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність). Ознаки адміністративного правопорушення слід відокремлювати від його юридичного складу. Розуміння цього питання має не стільки теоретичне, скільки практичне значення. За наявності всіх ознак може бути відсутнім склад адміністративного правопорушення, що виключає законність притягнення до адміністративної відповідальності. Наприклад, порушення правил дорожнього руху особою, яка не досягла 16-річного віку, свідчить про скоєння ним

адміністративного правопорушення, але ця особа не підлягає адміністративній відповідальності. Тому що в її діях немає складу адміністративного правопорушення, суб'єктом його визнаються особи, які досягли на момент скоєння адміністративного правопорушення 16-річного віку

Поняття складу адміністративного правопорушення. Вчення про склад правопорушення є одним із центральних у адміністративно-правовій науці і має велике практичне значення. По-перше, воно сприяє виявленню найбільш істотних ознак антигромадських діянь, їхньому розмежуванню і встановленню справедливих санкцій; по-друге, допомагає правовим органам правильно кваліфікувати правопорушення й обирати адекватні їм заходи впливу; по-третє, дозволяє зрозуміти закон, допомагає навчанню юристів і правовому вихованню громадян. Так що ж таке склад проступку? Як він співвідноситься із самим правопорушенням? Адміністративне правопорушення – це конкретне діяння (факт, явище, подія), що відбулося (мало місце) у реальній дійсності. Склад адміністративного правопорушення – це абстрактний опис діяння (події, факту, явища). Такий опис являє собою фіксацію в законі найбільш типових, що частіше за все трапляються, характерних ознак проступку. Це опис ще не зробленого, а тільки передбачуваного або можливого діяння. Таким чином, під складом адміністративного правопорушення розуміється встановлена адміністративним законодавством сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких діяння вважається адміністративним правопорушенням

Лекція 4

Доктринальні підходи до класифікації складів адміністративних правопорушень

План

1. Основні й кваліфіковані склади адміністративних правопорушень.
2. Правопорушення з матеріальним та формальним складом.
3. Особисті й службові (посадові) склади правопорушень.
4. Однозначні й альтернативні склади правопорушень.
5. Описові та бланкетні склади правопорушень.

Короткий зміст

Вивчення складів адміністративних правопорушень неможливе без класифікації, без виділення однопорядкових груп, які прийнято називати видами. Найбільш вдалимими рекомендуються такі класифікації:

1. Залежно від ступеня суспільної небезпеки виділяють склади основні і кваліфіковані.
2. Залежно від характеру шкоди їх поділяють на матеріальні і формальні.
3. Залежно від суб'єкта проступку – на особисті і службові (посадові).
4. Залежно від структури склади можуть бути однозначними й альтернативними.
5. За особливостями конструкції вони поділяються на описові і бланкетні (відсильні).

Коротко спинимося на характеристиці кожного з перелічених видів складів адміністративних правопорушень.

1. Основні і кваліфікаційні склади. Визнаючи те або інше діяння адміністративним правопорушенням і встановлюючи за його вчинення санкцію, законодавець ураховує, що ступінь суспільної небезпеки однотипних проступків може бути різний. Так, порушення водіями транспортних засобів правил проїзду залізничних переїздів характеризується більшою громадською небезпекою, якщо при цьому виникла аварійна обстановка (ст. 123). Виходячи з цієї обставини законодавець у цілому ряді випадків конструює кілька складів адміністративних проступків стосовно одного типу діянь. Такі склади і відрізняються ступенем громадської небезпеки. На більш високій ступінь небезпеки вказують додаткові ознаки, які прийнято називати кваліфікуючими. Таким чином, ознаки можуть бути основними, тобто такими, що мають місце в кожному випадку вчинення проступку, і кваліфікуючими, тобто такими, що

доповнюють основні. Основні ознаки утворюють так званий основний склад. За необхідності законодавець доповнює склад кваліфікуючими ознаками. За їх наявності діяння повинно бути кваліфіковане за статтею, що передбачає більш суворе покарання. Склади з такими ознаками називають кваліфікованими. Найчастіше в адміністративному праві трапляються такі кваліфікуючі ознаки, як повторність (статті 130, 1863, 1644, 154, 1811, 187 та ін.), наявність або можливість настання шкідливих наслідків (статті 123, 126, 127, 1281 та ін.), стан сп'яніння (ст. 127 та ін.), аварійна ситуація (статті 123, 127, 1281 та ін.), залишення місця події (ст. 127), учинення діяння посадовою особою (статті 73, 74, 75, 76, 77, 2081, 209, 1952), грубе порушення правил (статті 85 і 108).

2. Матеріальні і формальні склади. До матеріальних належать склади, у яких: а) міститься така ознака, як настання шкідливих матеріальних наслідків антигромадського діяння. Наприклад, пошкодження лісу стічними водами, що спричинило його всихання (ст. 72), знищення лісу в результаті підпалу (ст. 77), дрібне розкрадання державного майна (ст. 51); б) описується дія, що обов'язково спричиняє шкідливі наслідки, хоча останні законом і не названі: потрава посівів (ст. 104), введення в експлуатацію підприємств без спорудження пристроїв, що запобігають забрудненню вод (ст. 59), завідомо неправдивий виклик аварійних служб (ст. 183). До формальних (термін умовний) відносять склади, у яких немає ознаки настання шкідливих матеріальних наслідків. Наприклад, проживання за недійсним паспортом (ст. 197), неявка за викликом у військовий комісаріат (статті 210, 2111), порушення правил в'їзду в прикордонну зону (ст. 202), прийняття паспорта в заставу (ст. 201). Необхідно підкреслити, що вчинення проступку, передбаченого статтею КУпАП, що містить формальний склад, нерідко тягне настання майнового збитку. Наявність збитку в таких випадках не є конструктивною ознакою складу, але враховується при визначенні розміру стягнення. Наприклад, невідповідність установок, що використовують газ, до роботи на резервних видах палива (ст. 103), пуск газу без дозволу органів державного газового нагляду (ст. 101), порушення технічних умов на виконання будівельно-монтажних робіт (ст. 96), порушення інструкцій з безпечного ведення робіт у промисловості (ст. 93). Завершуючи характеристику матеріальних і формальних складів адміністративних правопорушень, зазначимо, що в кримінальному праві в ці поняття вкладається трохи інший зміст. Під матеріальними складами тут розуміються ті, у яких момент закінчення злочину пов'язується з настанням суспільно небезпечних наслідків (за вбивство особа притягується лише в тому випадку, якщо внаслідок його дій настала чиясь смерть); під формальними – ті, у яких настання суспільно небезпечних наслідків не є ознакою, тобто для визнання

злочину з таким складом достатньо встановити, що вчинено заборонене законом діяння. До таких злочинів належить, наприклад, незаконне носіння вогнепальної зброї, відповідальність за яке передбачена ст. 22 КК.

3. Особисті і службові склади. Склади адміністративних правопорушень поділяються на особисті і службові (посадові) залежно від того, хто є суб'єктом проступку – просто громадянин чи посадова особа (статті 86, 93, 96, 201). Для посадового проступку характерно, що протиправне діяння повинно бути скоєне через дію по службі. Посадові особи, зазначено в ст. 14 КУпАП, підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил, забезпечення виконання яких входить до їхніх службових обов'язків.

4. Однозначні й альтернативні склади. Велике практичне значення має поділ складів на однозначні й альтернативні. Перших – більшість. У цих складах чітко й однозначно вказується ознака правопорушення. Наприклад, доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (ст. 180), порушення водіями транспортних засобів правил проїзду залізничних переїздів (ст. 123), порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187), заняття проституцією (ст. 181-1), торгівля з рук у невстановлених місцях (ст. 160). В альтернативних складах називаються кілька (два або більше) варіантів ознак. Закон досить часто передбачає кілька варіантів дій, учинення яких визнається проступком. При цьому проступком вважається вчинення як однієї з описаних дій, так і кількох (або навіть усіх). Наприклад, ст. 189 КУпАП установлює відповідальність за порушення правил відкриття поліграфічних і штемпельних підприємств, придбання, збут, використання, облік, зберігання розмножувальної техніки, шрифтів і матриць особами, відповідальними за дотримання цих правил. Проступком буде і порушення тільки правил обліку або тільки правил збереження, і тільки правил використання розмножувальної техніки, і порушення всіх названих правил разом. У цій статті трапляється, крім того, альтернатива предметів проступку: у ній йдеться про норми, що регламентують дії щодо поліграфічного устаткування, розмножувальних апаратів, шрифтів, матриць. Таким чином, якщо однозначний склад називає ті єдині ознаки, сукупність яких його утворює, то в альтернативному перелічується кілька варіантів ознак. Найчастіше ця особливість в описі ознак обумовлена прагненням законодавця уникнути загальних формулювань, розкрити зміст ознаки, конкретизувати її. А в ряді випадків конструювання альтернативних складів пов'язане з прагненням нормотворчих органів заощадити нормативний матеріал і, замість кількох статей, створити єдину, але більш широку за охопленням явищ.

5. Описові та бланкетні (відсильні). Описові склади цілком розкривають зміст і суть діяння, що визнається адміністративним правопорушенням. Наприклад, дрібне хуліганство (ст. 173), розпивання спиртних напоїв на виробництві (ст. 179), завідомо неправдивий виклик спеціальних служб (ст. 183), навмисне псування паспорта або втрата його через необачність (ст. 198). Бланкетні склади вказують на те, що ознаки проступку містяться в окремо встановлених нормах і правилах. Наприклад, порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187), порушення правил торгівлі спиртними напоями (ст. 156), порушення правил охорони і використання пам'яток історії і культури (ст. 92).

Крім названих, в основу класифікації складів адміністративних правопорушень можуть бути покладені й інші критерії. За такою ознакою суб'єктивні сторони як форма вини, проступки можуть бути поділені на навмисні і необережні, а за ознакою мотиву поведінки – на корисливі і некорисливі тощо.

Змістовий модуль 3

Лекція 5

Адміністративна відповідальність неповнолітніх: нормативно-правовий та доктринальний аспекти

План

1. Проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх.
2. Обмеженість дієздатності як основа гуманізації покарань, що застосовуються до неповнолітніх.
3. Особливості визначення віку, з якого настає адміністративна відповідальність.
4. Особливості визначення віку особи за відсутності документів, що посвідчують особу.
5. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх: актуальність їх в сучасній Україні.
6. Реформування адміністративного законодавства в питаннях застосування заходів впливу до неповнолітніх на основі вивчення зарубіжного досвіду.
7. Випадки неможливості передачі неповнолітніх під нагляд батьків або осіб, що їх замінюють.

8. Підстави та умови застосування загальних заходів адміністративної відповідальності до осіб віком від 16 до 18 років.

9. Доцільність розширення переліку адміністративних правопорушень, за вчинення яких неповнолітні притягуються до адміністративної відповідальності на загальних підставах.

Короткий зміст

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку (стаття 12 КУпАП).

Згідно частини другої ст. 459 МК України суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил можуть бути громадяни, які на момент вчинення такого правопорушення досягли 16-річного віку.

У відповідності до вимог установлених пунктом другим частини першої статті 247 КУпАП провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за обставин, зокрема, недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку.

Отже, неповнолітня особа у віці від 14 - ти до 16-ти років, - не може бути притягнута до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення.

В будь-якому разі, згідно пункту четвертого частини першої ст. 34 КУпАП - вчинення правопорушення неповнолітнім визнається обставиною, що пом'якшує відповідальність за адміністративне правопорушення.

Відповідальність неповнолітніх на загальних підставах за вчинення певних складів адміністративних правопорушень передбачених КУпАП

Частиною 2 ст. 13 КУпАП передбачено, що у разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121 - 127, 130, 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 173⁴, 174, 183¹, 185, 190 - 195 цього Кодексу, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах.

З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 185 КУпАП) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24¹ КУпАП (п.п. 4 п. 2 зазначеної Консультації).

Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх

Частиною 1 ст. 13 КУпАП передбачено, що до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24¹ КУпАП:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Зазначені зходи впливу, згідно ч. 2 ст. 13 КУпАП, - можуть бути застосовані, з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника, і до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення передбачені ч. 2 ст. 13 КУпАП (окрім вчинення правопорушення, передбаченого статтею 185 КУпАП).

Отже, за інші адміністративні правопорушення, що не зазначені в частині 2 статті 13 КУпАП, з передбачених КУпАП (окрім вчинення правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП) повинні бути застосовані виключно заходи впливу, передбачені статтею 24¹ КУпАП.

В КУпАП відсутні докладні роз'яснення та особливостей застосування заходів впливу до неповнолітніх у вигляді:

- зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- догани або суворої догани;
- передачі неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Тому суд при застосуванні зазначених заходів впливу повинен виходити з буквального змісту заходу, що застосовується судом виходячи з загальних засад права та з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника.

Попередження як захід адміністративного стягнення виноситься в письмовій формі. У передбачених законом випадках попередження фіксується іншим установленим способом (стаття 26 КУпАП).

Згідно п. 2 ч. 1 ст. 284 КУпАП при застосуванні заходів впливу, передбачених статтею 24¹ цього Кодексу суд виносить постанову, яка згідно ст. 285 КУпАП оголошується негайно після закінчення розгляду

справи, копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено.

Копія постанови вручається під розписку. У разі якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

Особливості застосування до неповнолітніх видів адміністративних стягнень й виконання постанов про накладення адміністративних стягнень

Види адміністративних стягнень за <u>частиною першою статті 24 КУпАП</u>	Особливості застосування до неповнолітніх	Зміст виду відповідальності та особливостей (в разі наявності)
<u>2) штраф</u>	Наявні	<p>- <u>ст. 27 КУпАП</u> - Штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках та розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України.</p> <p>- Виконання постанови про накладення штрафу передбачене <u>статтями 307-310 КУпАП</u>.</p> <p>- <u>частина друга статті 307 КУпАП</u> - У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють.</p>
<u>5¹) громадські роботи</u>	Наявні	<p><u>стаття 30¹ КУпАП</u> - Громадські роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.</p> <p>Громадські роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день. Громадські роботи не призначаються особам з інвалідністю першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років.</p>

		<p>- Провадження про виконання постанови про застосування громадських робіт передбачене статтями 321¹-321⁴ КУпАП.</p> <p>- Частина друга статті 321² КУпАП - Громадські роботи виконуються не більш як чотири години на день, а неповнолітніми - дві години на день.</p>
6¹) суспільно корисні роботи	Наявні	<p>Стаття 31¹ КУпАП - Суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких та перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування.</p> <p>Суспільно корисні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від ста двадцяти до трьохсот шістдесяти годин і виконуються не більше восьми годин, а неповнолітніми - не більше двох годин на день. Суспільно корисні роботи не призначаються особам з інвалідністю першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років. - Провадження по виконанню постанови про застосування суспільно корисних робіт передбачене статтями 325¹-325⁴ КУпАП.</p>
7) адміністративний арешт	Не може застосовуватись до неповнолітніх	<p>Стаття 32 КУпАП - Адміністративний арешт установлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб. Адміністративний арешт призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).</p> <p>Адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до осіб з інвалідністю першої і другої груп.</p>
8) арешт з утриманням на гауптвахті	Не може застосовуватись до неповнолітніх	<p>Частина перша статті 15 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” - На строкову військову службу призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років</p>

Лекція 6

Онтологічні аспекти адміністративної відповідальності юридичних осіб

План

1. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: історико-правовий аналіз.
2. Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про подальше обмеження застосування штрафів, які накладаються в адміністративному порядку» як основний нормативний документ, що припиняв накладення адміністративних стягнень на юридичних осіб.
3. Поняття адміністративної відповідальності юридичних осіб.
4. Юридична особа як суб'єкт адміністративної відповідальності.
5. Вина як підстава адміністративної відповідальності юридичних осіб, проблеми її нормативного закріплення й шляхи їх вирішення.
6. Система адміністративних стягнень та можливості її застосування при притягненні юридичних осіб до адміністративної відповідальності.
7. Проблеми уніфікації законодавства про адміністративну відповідальність юридичних осіб.
8. Вивчення досвіду зарубіжних країн в питаннях адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Короткий зміст

Крім охоронної та каральної основними сучасними концепціями адміністративної відповідальності, які відображають її призначення в сучасних умовах функціонування, є управлінська, публічно-сервісна і правозахисна. Відповідно до управлінської концепції адміністративна відповідальність являє собою специфічний засіб реалізації примусового методу державного управління, який полягає у застосуванні до об'єкта управління у випадку невідповідності його поведінки вимогам, викладеним у законах, передбачених законом адміністративних стягнень. У контексті публічно-сервісної концепції адміністративна відповідальність може виступати як засіб забезпечення виконання зобов'язань, що випливають із договорів та інших відносин, які не належать до державного управління. У даному випадку відносини адміністративної відповідальності належать до адміністративно-правових в основному за ознакою участі в них органів, наділених виконавчо-розпорядчими повноваженнями. Проте реалізація цих повноважень має обслуговуючий, сервісний характер, а конкретну користь від такої діяльності отримують і суб'єкти, чії права порушені, і держава. З точки зору правозахисної концепції, адміністративна відповідальність розглядається

як елемент механізму захисту прав і свобод громадян. При цьому реалізація правозахисної функції адміністративної відповідальності може проявлятися декількома способами:

§ через реалізацію органами виконавчої влади адміністративної відповідальності як примусового методу державного управління у певній сфері, оскільки в окремих випадках метою державного управління у певній сфері якраз і є забезпечення прав і свобод громадян;

§ через використання інституту адміністративної відповідальності для забезпечення окремих прав громадян у тих сферах, де державне управління не здійснюється, наприклад у сфері виконання умов колективних договорів та угод. Адміністративна відповідальність за правопорушення у цій сфері, зокрема, встановлена статтями 41-1 – 41-3 КпАП;

§ через механізм деліктного адміністративно-правового регулювання, тобто у тих випадках, коли відносини, пов'язані із забезпеченням прав громадян, регулюються тільки шляхом встановлення адміністративної відповідальності за певні правопорушення;

§ опосередковано, через встановлення відповідальності за правопорушення, об'єктом яких виступають не самі права громадян, а інші цінності, внаслідок посягання на які створюється загроза порушення прав громадян;

§ опосередкованим проявом правозахисної функції адміністративної відповідальності є забезпечення за її допомогою виконання законних вимог з боку різноманітних державних органів, які пов'язані з припиненням дій, що порушують права і свободи людини і громадянина;

§ в окремих випадках правозахисна функція адміністративної відповідальності проявляється через сприяння забезпеченню формування матеріальної бази для реалізації певних прав громадян України.

Враховуючи те, що суб'єктами адміністративної відповідальності, крім фізичних, можуть бути і юридичні особи, окремо розглядаються відмінності, які відрізняють юридичних осіб як суб'єктів правовідносин та обумовлюють особливості нормативної моделі адміністративної відповідальності цих осіб. До таких особливостей, зокрема, пропонується віднести:

§ відсутність у юридичних осіб власних психічних характеристик;

§ участь юридичних осіб у правовідносинах через уповноважених представників;

§ наявність у юридичних осіб внутрішньої організаційної структури;

§ специфічні параметри оцінки діяльності юридичних осіб.

Змістовий модуль 4

Лекція 7

Обставини, що виключають адміністративну відповідальність: теорія і практика застосування

План

1. Загальна характеристика обставин, які виключають адміністративну відповідальність.
2. Поняття та умови правомірності крайньої необхідності як обставини, яка виключає протиправність діяння та застосування адміністративного покарання.
3. Сутність та ознаки необхідної оборони – соціально корисної поведінки, що об'єктивно містить ознаки адміністративного правопорушення, проте виключає караність.
4. Неосудність як особливий психічний стан особи, що усуває протиправність діяння: проблеми практичного застосування.
5. Співвідношення необхідної оборони, неосудності та крайньої необхідності як обставин, які звільняють від адміністративної відповідальності.
6. Звільнення від адміністративної відповідальності при малозначимості правопорушення: умови, причини та наслідки.

Короткий зміст

Обставини, що виключають адміністративну відповідальність.

Особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або яка була в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності.

Крайня необхідність. Не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

Необхідна оборона. Не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані необхідної оборони, тобто при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від

протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Перевищенням меж необхідної оборони визнається явна невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання.

Неосудність. Не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

Необхідна оборона	<ul style="list-style-type: none"> • Дії, що мають ознаки правопорушення, але вчинені з метою захисту від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння шкоди, необхідної і достатньої в цій ситуації для негайного відвернення чи припинення посягання. • Не можна допускати перевищення меж необхідної оборони
Крайня необхідність	<ul style="list-style-type: none"> • Дії, що мають ознаки правопорушення, але вчинені з метою усунення серйозної небезпеки, що безпосередньо загрожувала правоохоронним інтересам, за умов, що цю небезпеку в цій ситуації не можна було усунути іншими засобами і заподіяна шкода була значно меншою, ніж відвернена
Казус	<ul style="list-style-type: none"> • Випадкова дія, що має зовнішні ознаки правопорушення, у якій відсутній елемент вини, і ця дія, як правило, не тягне за собою юридичної відповідальності
Непереборна сила	<ul style="list-style-type: none"> • Нездоланна сила чи непередбачувана подія, якої не можна усунути чи уникнути, оскільки вона незалежна від волі людей
Неосудність	<ul style="list-style-type: none"> • Психічний стан особи, за якого вона під час вчинення правопорушення не могла усвідомлювати своїх дій (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства чи іншого хворобливого стану психіки
Інші обставини	<ul style="list-style-type: none"> • Уявна оборона • Затримання особи, що вчинила злочин • Фізичний або психічний примус • Виконання наказу або розпорядження, інші обставини

Змістовий модуль 5

Лекція 8

Теоретичні та практичні аспекти застосування адміністративних стягнень

План

1. Поняття адміністративних стягнень.
2. Система адміністративних стягнень.
3. Попередження як вид адміністративного стягнення.
4. Штраф як вид адміністративного стягнення.
5. Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення: особливості застосування.
6. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення: порядок та особливості застосування.
7. Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину: поняття, сутність та умови накладання.
8. Поняття та особливості накладення стягнення у вигляді громадських робіт.
9. Суспільно-корисні роботи: новела вітчизняного законодавства (особливості застосування та юридичні наслідки).
10. Поняття, сутність та перспективи розвитку законодавства щодо застосування виправних робіт.
11. Адміністративний арешт – найбільш суворе адміністративне покарання.
12. Видворення іноземців за межі України.

Короткий зміст

Сутність і мета адміністративного стягнення зафіксовані в ст. 23 КУпАП. У ній підкреслюється, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення стосовно додержання законів, а також запобігання вчиненню нових правопорушень.

Ст. 24 КУпАП установлює такі види адміністративних стягнень: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок

вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5-1) громадські роботи; 6) виправні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті. До осіб, які не є громадянами України, може бути застосоване адміністративне видворення за межі України (ст. 24 КУпАП).

Усі названі стягнення тісно пов'язані між собою й утворюють єдину систему. Їх насамперед об'єднує загальна мета: захист правопорядку, виховання осіб, що вчинили адміністративні проступки стосовно дотримання законів, а також попередження вчинення нових проступків як самими правопорушниками, так й іншими особами. Кожне стягнення є покаранням, мірою відповідальності, призначеної за проступки, а застосування будь-якого стягнення означає настання адміністративної відповідальності й тягне для винного несприятливі юридичні наслідки.

Адміністративні стягнення, як правило, полягають у позбавленні або обмеженні прав чи благ. За вчинений проступок громадянин або позбавляється якогось суб'єктивного права (права керування транспортним засобом тощо), тобто звужується його правоздатність, або на нього покладаються спеціальні обов'язки (сплата штрафу). Адміністративне стягнення заподіює винному певні страждання, обмеження. Проте покарання не є самоціллю, воно тільки необхідний засіб виховання і попередження правопорушень. Стягнення є запобіжним заходом стосовно вчинення нових правопорушень з боку винного (приватна превенція) і правопорушень з боку інших осіб (загальна превенція). Попередження правопорушень деякими покараннями відбуваються не тільки завдяки виховному впливу, й позбавленням правопорушника можливості знову порушити закон. Тому треба розрізняти заходи, що мають тільки виправно-виховний вплив (штраф, виправні роботи) і заходи, які нарівні з виправно-виховним впливом створюють умови, що виключають можливість учинення нових правопорушень (конфіскація, позбавлення прав). Адміністративні стягнення накладаються компетентними органами і посадовими особами шляхом видання спеціальних індивідуальних актів управління, що мають примусовий характер. Примусовий вплив повинен бути справедливим, відповідати характеру проступку й особи правопорушника. Його тяжкість залежить від тяжкості проступку.

Перелік стягнень дано у ст. 24 КУпАП у суворо визначеному порядку: від менш суворих до більш суворих. Однак така ситуація за певних умов є не виправданою. Кожне адміністративне стягнення містить правовідновний потенціал. З його застосуванням припиняється протиправний стан і

відновлюються порушені проступком юридичні відносини. Система стягнень суворо формалізована: ними є тільки ті заходи примусового впливу, які законодавець визначив як адміністративні. Будь-які інші засоби примусу, навіть якщо вони подібні до стягнення за метою, змістом, назвою, до таких не належать. Таким чином адміністративні стягнення – це матеріалізований вияв адміністративної відповідальності як негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка повинна відповісти за свій протиправний вчинок і понести за це відповідне покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного впливу. Як загальний висновок можна зазначити, що адміністративні стягнення являють собою чітку систему заходів адміністративного примусу, розміщених в КУпАП, а також інших нормативних актах, котрі встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення. Перед тим як перейти до характеристики окремих адміністративних стягнень, необхідно визначити критерії поділу їх на види.

Кожне з наведених у статті 24 КУпАП стягнень не рівнозначне іншому за об'єктом стягнення, усі вони не збігаються за обсягом і вагомістю впливу.

Ця розмаїтість відбиває множинність об'єктів адміністративних правопорушень і засобів зазіхань на них, а також нерівномірний ступінь небезпеки правопорушень.

За характером впливу стягнення поділяються на:

- 1) особисті,
- 2) майнові,
- 3) особисто-майнові.

Так, попередження й адміністративний арешт спрямовані безпосередньо на особу правопорушника. До майнових належать штраф, виправні роботи, вилучення і конфіскація предмета. Особисто-майновим стягненням є позбавлення спеціального права. Це стягнення в тому або іншому обсязі впливає на особистість через його майнові інтереси. Стягнення також можуть бути: 1) разовими, 2) одномоментними (конфіскація, попередження, штраф), 3) тривалими, розтягнутими у часі (арешт, позбавлення прав, виправні роботи). Законодавець поділяє стягнення на основні й додаткові. Дане положення 32 закріплене ст. 25 КУпАП. У ній ідеться про те, що оплатне вилучення та конфіскація предметів можуть застосовуватись як основні, так і додаткові стягнення, а інші стягнення можуть бути тільки основними. За правопорушення може бути накладене одне основне або основне і додаткове стягнення. Додаткові стягнення не накладаються окремо, а приєднуються до основного.

Лекція 9

Особливості накладення адміністративного стягнення: нормативно-правовий аспект

План

1. Загальні правила накладення стягнення за адміністративне правопорушення.
2. Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення.
3. Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення.
4. Накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень.
5. Обчислення строків адміністративного стягнення.
6. Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню.
7. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі.
8. Покладення обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду.

Короткий зміст

Накладення стягнень за адміністративні правопорушення – важливий і відповідальний етап діяльності органу (посадової особи), котрі розглядають справу. Адміністративне стягнення повинно бути справедливим, тобто віддзеркалювати загальні напрямки боротьби з адміністративними правопорушеннями, враховувати шкідливість проступків, особу правопорушників, та обставин їх учинення. Перед тим як вибрати захід стягнення, орган (посадова особа), що розглядає справу, зобов'язані перевірити правильність кваліфікації діяння правопорушника, що гарантує здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності у точній відповідності з вимогами Кодексу, виключить неправильне застосування адміністративних стягнень, забезпечить виховне значення адміністративних стягнень.

Чинне законодавство (ст.ст. 33-40 КУпАП України) закріплює загальні правила та особливості накладення адміністративних стягнень. Стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, установлених нормативним актом (статтею), що передбачає відповідальність за дане правопорушення. Під час накладення стягнення враховується характер учиненого правопорушення, особа порушника, міра його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. Загальні правила

накладення адміністративних стягнень конкретизують конституційні принципи законності, гуманізму, індивідуалізації покарання з урахуванням характеру правопорушення та особи порушника. Особливу роль під час накладення обґрунтованого, доцільного і справедливого адміністративного стягнення відіграють обставини, що обтяжують та пом'якшують відповідальність за адміністративні правопорушення.

Обставинами, що пом'якшують відповідальність згідно зі ст. 34 КУпАП за адміністративне правопорушення, визнаються :

- 1) щире розкаяння винного;
- 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;
- 3) учинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- 4) учинення правопорушення неповнолітнім;
- 5) учинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року. Орган (посадова особа), що вирішує справу про адміністративне правопорушення, може визнати пом'якшувальними й обставини, не зазначені в законодавстві (наприклад, інвалідність, державні відзнаки тощо).

Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються :

- 1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її;
- 2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню;
- 3) вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин;
- 4) втягнення в правопорушення неповнолітнього;
- 5) вчинення правопорушення групою осіб;
- 6) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;
- 7) вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Орган (посадова особа), який накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру правопорушення може не визнати дану обставину обтяжувальною. Перелік обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, є вичерпним.

При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо. Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим же

органом (посадовою особою), стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених правопорушень (ст. 36 КУпАП). Якщо вирішується питання про притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності, враховуються давнісні строки його накладення.

Строки в адміністративному праві обчислюються: - для адміністративного арешту – добами; - для виправних робіт – місяцями або днями; - для позбавлення спеціального права – роками, місяцями або днями. Адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше як через два місяці з дня вчинення одноразового (одноактного) правопорушення (наприклад, дрібного хуліганства, порушення правил дорожнього руху, появи в громадських місцях у п'яному вигляді та ін.), а за триваючого правопорушення – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення (наприклад, проживання без прописки, порушення строків реєстрації автотранспорту, втрата паспорта та ін.)¹². У разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але при наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або про її закриття. Особа вважається підданою адміністративному стягненню протягом одного року з дня винесення постанови про накладення такого стягнення. Якщо така особа протягом року з дня виконання стягнення не вчинила нового адміністративного правопорушення, то вона вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню. Важливе значення має не тільки знання загальних правил накладення адміністративних стягнень, а й уміння застосовувати їх у конкретних ситуаціях. Майже всі конкретні адміністративні правопорушення вказані в Особливій частині розділу 2 КУпАП України, де вони розміщені в одинадцяти главах. У відповідних статтях після описання диспозиції того чи іншого правопорушення вказується санкція, тобто конкретне адміністративне стягнення, яке застосовується за це правопорушення. Адміністративні правопорушення об'єднані в главах залежно від об'єкта посягання або певної галузі чи сфери, де вони скоюються. Це, наприклад, правопорушення, що посягають на власність; на громадський порядок і громадську безпеку; на встановлений порядок управління, а також правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення; у галузі охорони природи; в промисловості, будівництві та в галузі використання електричної і теплової енергії; у сільському господарстві; на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку; у галузі житлових прав громадян; у галузі торгівлі, підприємницької діяльності та ін.

Питання для самоконтролю

1. Що вивчає адміністративно-деліктне право?
2. Що означає поняття делікт, його трактування?
3. Визначіть поняття адміністративно відповідальності?
4. Вкажіть про особливості застосування терміну адміністративна відповідальність в адміністративному законодавстві України?
5. За яких підстав настає адміністративна відповідальність?
6. Визначте фактичні підстави адміністративної відповідальності?
7. Вкажіть документальні підстави адміністративної відповідальності?
8. Як Ви розумієте поняття: «Чинність закону про відповідальність за адміністративні правопорушення»?
9. Що таке обставини, що виключають адміністративну відповідальність?
10. Які обставини, що виключають адміністративну відповідальність Ви знаєте?
11. Що означає стан крайньої необхідності?
12. Що таке стан необхідної оборони?
13. Як Ви можете охарактеризувати поняття неосудності?
14. Які наслідки передачі матеріалів адміністративного правопорушення на розгляд громадської організації і трудового колективу?
15. Що потягне за собою визнання проступку малозначним?
16. Які ознаки адміністративної відповідальності Ви знаєте?
17. Розкрийте поняття принципів адміністративної відповідальності?
18. Які принципи адміністративної відповідальності Ви знаєте?
19. Як Ви розумієте принцип обґрунтованості?
20. Що означає принцип доцільності?
21. Розкрийте поняття принципу своєчасності?
22. Як трактується в адміністративному законодавстві принцип справедливості?
23. Що означає принцип індивідуалізації покарання?
24. Які критерії розмежування адміністративної відповідальності Ви знаєте?
25. Чим відмежовується адміністративна відповідальність від кримінальної?
26. Чим відрізняється адміністративна відповідальність від цивільно-правової?
27. Які відмінності адміністративної відповідальності від дисциплінарної?

28. Що таке адміністративне правопорушення?
29. Які ознаки адміністративного правопорушення Ви знаєте?
30. Як Ви розумієте суспільну шкідливість у адміністративному делікті?
31. Що таке протиправність?
32. Опишіть поняття винність у адміністративно-деліктному праві?
33. Розкрийте поняття адміністративна карність?
34. Які групи адміністративних правопорушень Ви знаєте?
35. Охарактеризуйте поняття об'єктів груп адміністративних правопорушень?
36. Що таке склад адміністративного правопорушення?
37. Які ознаки адміністративного правопорушення Ви знаєте?
38. Які види складів адміністративного правопорушення Ви знаєте?
39. Розкрийте поняття основних та кваліфікованих складів?
40. Розкажіть як Ви розумієте матеріальні та формальні склади адміністративного правопорушення?
41. Що таке особисті склади адміністративного правопорушення?
42. Як Ви розумієте службові склади адміністративного правопорушення?
43. Що таке однозначні та альтернативні склади і яка між ними різниця?
44. Що означають описові склади адміністративного правопорушення?
45. Що таке банкетні склади адміністративного правопорушення?
46. З чого складається склад адміністративного правопорушення?
47. Розкрийте поняття суб'єкту адміністративного правопорушення?
48. Що таке суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення?
49. Як Ви розумієте поняття об'єктивної сторони делікту?
50. Що таке об'єкт адміністративного проступку?
51. Які види об'єктів Ви знаєте?
52. Розкрийте поняття загального об'єкту?
53. Що означає безпосередній об'єкт?
54. Чим відрізняється родовий об'єкт від загального?
55. Розкрийте поняття об'єктивної сторони?
56. Які ознаки об'єктивної сторони Ви знаєте?
57. Як Ви розумієте поняття часу та місця скоєння адміністративного правопорушення і яким чином ці поняття впливають на об'єктивну сторону правопорушення?

Література для опрацювання

1. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Вид. 3-тє. Київ : Акад. адмін.-правових наук, 2020. 466 с. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2020 35 с.
3. Мельник Р. С. Реформування системи адміністративного права як передумова його кодифікації. Журнал східноєвропейського права. 2013. № 1. С. 1–5. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2013/12/4ddc84_d50efc1ad58b4454963bd9e3a5c551bd.pdf (дата звернення: 15.04.2020).
4. Комзюк А. Т. Деякі проблеми реалізації принципів адміністративної відповідальності публічних службовців // Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–6 лип. 2018 р.). Київ : Дакор, 2018. С. 180–183.
5. Гусаров С. М, Комзюк А. Т., Салманова О. Ю. Деякі актуальні проблеми реформування інституту адміністративної відповідальності. Форум права. 2017. № 5. С. 112– 119. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_17.pdf (дата звернення: 15.04.2020).
6. Азаров, Д. С. Кримінальна та адміністративно-деліктна відповідальність [Текст] / Д. С. Азаров // Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянської академія". Серія : Юридичні науки. – 2018. – Т. 2. – С. 99-109.
7. Веселов, М. Адміністративно-деліктне забезпечення безпеки дітей-пасажирів у дорожньому русі [Текст] / М. Веселов // Підприємництво, господарство і право. – 2019. – № 4. – С. 117-120.
8. Дембіцька, С. Л. Адміністративний делікт як небезпека зростання правопорушень [Текст] / С. Л. Дембіцька // Юридичний науковий електронний журнал. – 2019. – № 5. – С.
9. Іванов, І. Є. Основні напрями удосконалення адміністративно-деліктного законодавства на стадії порушення права про адміністративний проступок [Текст] / І. Є. Іванов // Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія". – 2018. – Т. 21. – С. 42-48.. 153-156.
10. Іванцов, В. О. Принципи адміністративно-деліктної сфери: проблеми доктринальної та нормативно-правової узгодженості [Текст] / В. О. Іванцов // Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : зб. наук. пр. за матеріалами

IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9–10 квіт. 2020 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; [відп. за вип.: Н. П. Матюхіна, Г. А. Гончаренко, М. С. Ковтун, С. А. Федчишин]. – Харків : Право, 2020. – С. 30-33.

11. Іщенко, Ю. В. Захист права народу на волевиявлення: адміністративно-деліктний аспект [Текст] / Ю. В. Іщенко // Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянської академія". Серія : Юридичні науки. – 2019. – Т. 4. – С. 29-41.

12. Ліпинський, В. В. Сутність та зміст ефективності тлумачення адміністративно-деліктних правових норм [Текст] / В. В. Ліпинський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2020. – Вип. 46. – С. 48-54.

13. Миколенко, Олена Миколаївна Функції адміністративно-деліктного права (теоретико-правовий аспект) [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 : захищ. 23.11.18 / Миколенко Олена Миколаївна. – Запоріжжя, 2018. – 32 с.

14. Мороз, Є. С. Процесуальний статус органів державного фінансового контролю в адміністративно-деліктному провадженні [Текст] / Є. С. Мороз // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2018. – № 4. – С. 42-50.

15. Навроцький, О. О. Реалізація посадової адміністративної деліктоздатності у сфері прав дитини у чинному законодавстві про адміністративну відповідальність [Текст] / О. О. Навроцький // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2018. – Вип. 25. – С. 184-186.